

Föreläsningar vid Stockholms högskola, HT 1893 : L 40:89 B /

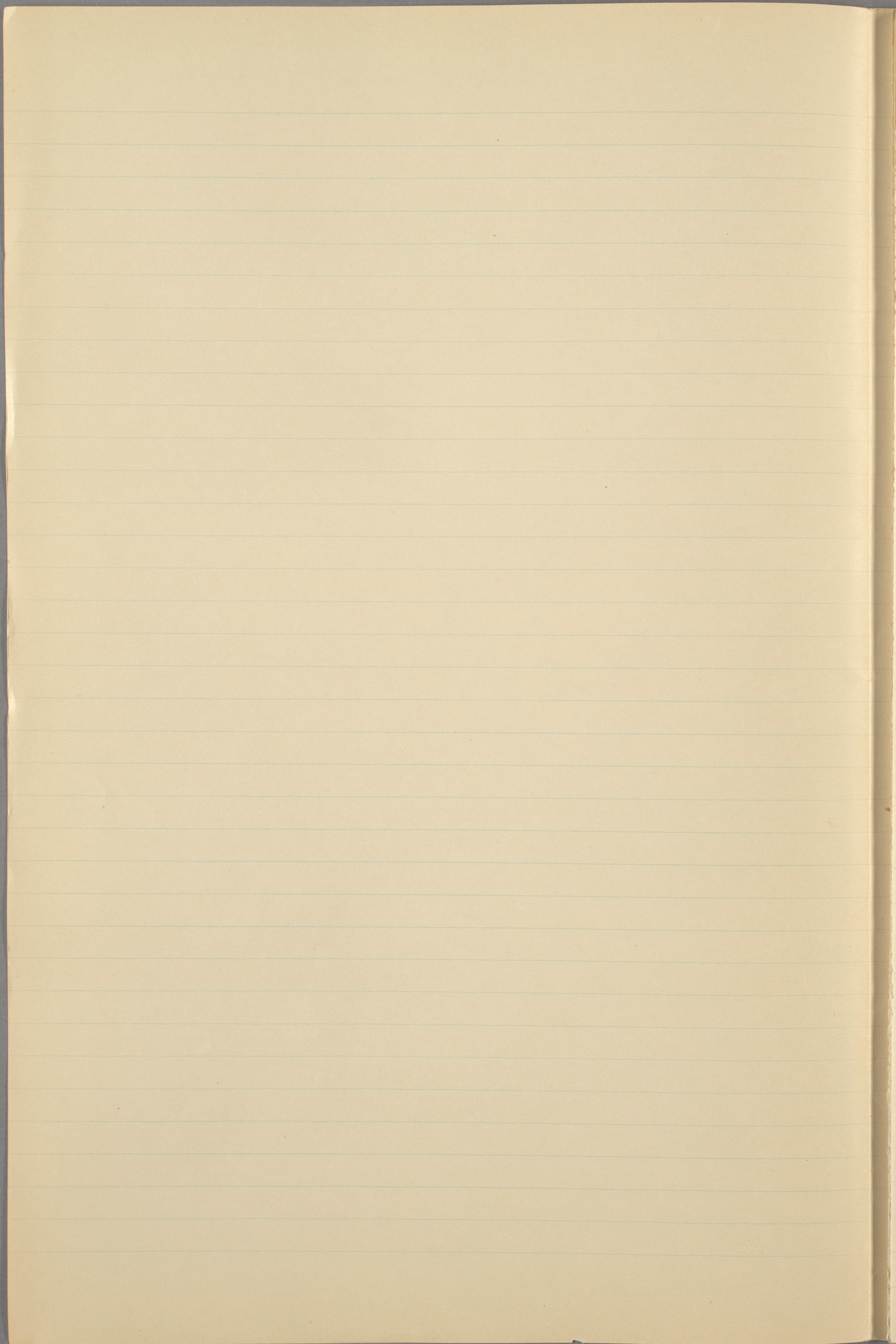
Rydberg, Viktor,

HS L 40:89 B

National Library
of Sweden

Nº 8

Till den bildning jag i tidags gaf af Wille Turner vill jag i dag tillägga några ord om honom som enbild man, och om ^{den och} ~~en~~ hans egendomliga teknik.

Han senare konstnärskildrare, Hamerton, anmärker, att aldrig har en riktbar mans beskrifning varit mindre gycklad för en biografi arbete än Turners. Turner gjorde huvud på honom att omöjliggjorde en biografi. Han brefväxlade med ingen, han samtalade högt ogärna med männen, särskild det icke gällde ^{förhållande} ~~personliga~~ ^{sakfrågor} ~~personliga~~ ^{sakfrågor}, och han stängde sina dörrar för alla besök. Han lät ingen porträtt sig. De krokiér, s. lätta riddar hans autodrag åt eftervärlden, är tagna hans öfversta. En af dessa, gjord af sin John Sillart, ^{i afslutning} ligger här på bordet. Ännu beskrif ett personer, s. se hans. Han tyckte sig hållning ö mitt att vara en liten axelbred skatskeppare. Af den poetiska fantasirike färgskalden, s. gärde och inom hans, fanns i det yttre ej ett spår. Han synes och lägga an på att ej blir riktbar sin målare, efter en efter sin död. De taflor han i ynge dagar väl, ätköpte han, sedan, värld han kunde komma åt dem, och de stora målningar, s. efter hans död blifvit främ portföra är föremål för gränslös beundran, hopade han i ett öfverflöd hans, s. han egde vid beundring Squire. Hans samtida kände honom förmäneligast s. en oförlitnelig illustratör, och han var för tillfallet nöjd med den äran, medan han i tydhet planade den andra, för att komma hans namn till godo efter döden, eftervärlden.

Med full visshet vet man icke ens, hvar Turner är född. Hans biografier uppgipa en mörk ö trång gata i London. Om vi, kan man säga, att vär han, s. skulle bli den märkvärdigaste målare af solljuset, för första gången våg dagen ljus, tillmätter det k. ganska sparsamt. Själ hav han uppgipit en annan födelseort, men riktat är, att han tillbragte sina gomer vid den gata, där fadern hade en rakstuga. Fadern var en aktningvärd man, s. vill ge sin Wille all den bildning, s. för han knappa tillgångar skäl till buds. Men han skolgesse utmärkte han sig för skolundervisning. Han lärde sig aldrig att skipa sin moder någon lunda drägligt och lärde sig i det kela ingen ting annat än det s. anslog hans inbillningskraft, som mytologi ö historia. Fadern var en klok man ö dömde icke sonen hårdt för det. Till en af sina kunder, målaren Stothard, yttrade han en gång: "min en blir målare, ö där spådde han rätt. Och han hade W:s anlag i den riktning tidigt visat sig. Han målade agrar eller, och fick följa dem till 2 kr. Mycket. En af hans

13/10. 93.

13/10. 93.

4
ungskol för lifvet.

3
Hvarit Turners riktning som målare egentligen låg, därom kan man få en förställning redan genom namnen på en del af hans taflor som "Sodomus förstöring," "de egyptiska landsplågorna," "Hannibal i snöstorm på Alperna," "tre män i ^{en} brinnande ugn," "Lavin, s. höjer en alphy," "isberg med hvalsfångare," "Neapel i solljus," "Venedig i solljus," "skugga och mörker eller aftonen före syndafloden," "fång och giss eller morgonen efter syndafloden." Arkitektur eller i hvarje fall spår af märklig verksamhet vill man alltid ha med i sina taflor, ö många bland dem bär historiska & mytologiska namn; men både ~~man~~ byggnader och människor äro icke till för hvar annat än som ingredienser i det hela, och de försäntas i ~~verket~~ ^{landskapet} totala totalstämning. De äro ~~för~~ ^{monument} monument, s. förvarna i naturen. Schildringen och landskapet i sin ordning är för Turner ingenting annat än ett material för hans verkligt lifliga och kraftiga fantasi; ^{de äro} likasom ämnet, hvarf han skapar världar, s. han sett inom sig.

Men hvilken ~~flit~~ ^{och} han nedlade på samlandet af detta material och på dess studerande? Titt ^{och} till materialet är att räkna icke blott studierna af ^{förändring} ~~tyngs~~ yttre former, utan än mer studiet af ljus- och färgverknningar ^{sådana} under de uppenbara sig under de mest olika omständigheter. Jag har först utblott hans underbara förmåga att troget minnas hvad han sett och efter dagens förlopp ~~troget~~ återge de flektigaste ljus- och färgreflexer. Konstnärer med denna minnesförmåga ~~stär~~ äro icke ofta flitiga materialsamlare, eller Turner var det i högsta grad. Det behöfves blott nämna, att de skizzer, skvackor, teckningar & gräsgror han testamenterade till nationalgalleriet uppgå till invid mot 20,000.

Det är ett gammalt bruk, iakttaget i Sv. Akademien liksom i den Konstakademien i England, att en nyinvald ledamot uppvaktar akademiens ledamöter. Det kunde icke falla Turner in att iakttaga detta bruk. "Hade de icke varit nöjde med mina taflor, skulle de icke ha velat mig," sade han. "Skall jag tacka dem för att de gjort sin plikt?"

Turner gjorde ^{ofta} ~~ofta~~ ^{van} resor och vandringar. Han reste alltid ensam, nästan utan att medföra mer än en penningssumma, och kläderna på kroppen. Hvarf han reste berättade han för ingen; ej ens för sin kassallierka. Ej heller har länge han ämnade vara borta, ty det visste han icke själf. Om en ned i ^{Storbritannien} Frankrike eller Italien behagade hm, genomstrifades

13/10.93.

han den till foti & lefde under dessa fötturer nästan som en vagabond, nöjd med den tafelögaste fida och det mest auspiakeliga natthärberge. Sedan äfven redan han blifvit millionär. Man har en brefslapp från honom till en i London borande målare, hvare det heter: "om ni ^{fransman} ~~fransman~~ drömming stannar gata, så gå in i mitt hus och underrätta dem där, att jag vistas i Rom i mån bra." Man hade då icke på länge vetat kvar han fanns.

Det var under sådana färder han gjorde skizzer till den samling af raderingar, s. han under namnet "^{Studierbok} Liber Studiorum" utgaf mellan åren 1807-1819. Exemplar af denna bok, s. innehåll 71 placher, sålde han till ett pris af 740 francs pr exemplar. År 1873, 22 år efter Turners död, hade priset för ett exemplar stigit till 22 200 francs, och har där-
efter gått upp till 75 000. En gravör, som hade ^{haft} aftryck i massor af dessa raderingar och ^{utan anseende på} ~~icke anse~~ ^{blifvande} deras ^{uttrycks} ~~pruning~~ värde hade använt dem till att tända sina katelugnsbrann med dem, utropade, när han fick veta ^{dessa värde} det, med ett uttryck af förtviflan: "gode Gud! jag har ju bränt banknoter under hela mitt lif!" Huru för hvad han hade kvar af dem fick han 40,000 francs.

Turner var egare till två hus, Standon Tre, & flyttade mellan dem för att undslippa besök. Hans port var alltid låst. Sina målningar sam-
lade han i ett galleri med belysning från taket. Taket reparerades aldrig. Det fick stora remmor, & regnet skvalade ned på måtningarna, utan att han brydde sig därom. Och likväl betraktade han dem med faderlig stolt och & väntade jort af dem ett odödligt namn hos eftervärlden.

Som dagligt umgänge talde han ingen annan än sin far. Denne hade på sonens ~~till~~ uppmaning stängt sin verkstuga & flyttat till honom. De lefde tillsammans i 28 år; den gamle gråstoft stolt äfven sin son, denne, öm och vördnadsfull mot den gamle.

Turner stannade af ^{sina} gravörer & förläggare prunningniskt & gråstoft. Han ville ha högt betaldt, orimligt högt, tyckte de. De anade då ännu icke till hvilka orimliga priser hans raderingar & aftrycken af dem längre fram skulle betinga.

Då ^{akademien} ~~akademien~~ ståtningarna anordnades, dröjde T. ända till det yttersta med att göra de taflor färdiga, för hv. han af hos utställningskomiteén begärde plats, ^{och} för att kunna först undersöka de taflor, i hvilka närhet hans

13/10. 93.

13/10.93.

13/10. 93.

13/10.93.

har han målat Apollo, migifven af de 9 Kultargudinnorna. Kompositionen gör, åtminstone på mig, ett löjligt intryck; men dens ha pruden Apollo är fullt karaktäristisk för den ^{klassicistiska} ~~nya~~ riktningen. Den har ingenting af barockens svulstiga eller af rokokkens koketta linier och ådaga-lägger tydeligt studier af den ^{den grekiska} klassiska skulpturen. Så kall ö konstnären denna målning är, blef den fränderskull beaktande ö inverkan under lång tid på konstriktningen. Till teckning ö färg är den för öfverfö bättnare än allt, s. under de följande femtio åren gjordes i Tykland. Alltogs hade inhämtat ö bevarat rokokotidens stora ^{tekniska} vetande ö kunnande, s. den med honom inledda klassicistiska riktningen lät falla i glömska. För den blef formidealismen allt; färgtekniken betraktades af dem tycke klassicister som någonting handtverksmässigt, som konstnärsgeniet ej borde befatta sig med. Klassicismens framme förförare David, höll däremot strängt på det färg tekniska vetandet ö tillät sina talrika lärjungar intet fusik eller slarf på det området. Och för det är Franskens målare ^{alltså} ~~en~~ i dag him tacksamma.

N: 288. Det med alltogs bortdöende tekniska vetandet i Tykland hade efter hans död dock ännu en representant ö det en korinna: etangelika Kauffmann. Jag ^{vetar} ~~skild~~ ^{vetar} ~~Wohl~~ förliden termin för hennes befrad och konstnärliga betydelse. Nu har jag endast velat påminna om henne. Den tafla af henne, s. här i afbildning visas, skall föreställa en romersk vertal, men är ett damporträtt i en af etangelika hjälte, uppfunnen vertaldrägt. Taflan ^{är} ~~är~~ i dag till en af de flitigast kopierade i Preiderergalleriet.

N: 343. Adelen i formgifningen blef ^{därför} ~~na~~ ej blott det bepradsaktiga, utan det allt annat tillbakarättande målet för de tycke klassicisterna. Främst bland dem predikades denna lära af etmas Carstens, som, i sina ^{form} ~~enkelt~~ ^{enkelhet} ~~lädla~~ målningar ö teckningar ^{försökte} ~~riktte~~ återupplifva det grekiska idealet och ~~ut~~ ^{försökte} ~~oförnehmliq~~ ^{för} ~~gjorde~~ det med en enkelhet, innerlighet ö storhet, s. värilgen kan öporträffas. Han och hans hjältefrände Thorvaldsen voro, ^{hans} ~~hans~~ ^{är af Carstens och} sagt, hellener födda 2000 år för sent. Den teckning, s. här ^{är af Carstens och} ~~visas~~, har hämtat sitt ämne från den ^{homiska} ~~greciska~~ dikten Iliaden. Trojansernas förmäste hjälte, ~~den~~ ^{den} ~~Hektor~~, har stupat på slagfältet för hellenernas förmäste hjälte, ~~Attiler~~ ^{Attiler}. Hektors fader, kon. Priamus, uppsöker Attiler och ber honom med knäfall om att utlemna honom likt.

13/10. 93.

Hänsynen för den grekiska formidealismen är fullt begriplig. De s. kallade
 ögonen öppnade för all denna skönhet, närste ~~får~~ afsnack för de svulstiga
 eller konstladda graciösa, koketta, om applåder tiggande former, som under
 barockens & rokockens tid hade beherrskat Europa. Man flydde från
 denna tillgjordhet och öfror hafvad in i den hedniska antiken eller,
 som jag i nästa föreläsning skall ontala, in i medeltidens forngif-
 ning, som visserligen var ganska ofullständig, men likväl egde en
 närhet & en innerlighet, hvilka kändes som en lättnad för hjerta
 andan. ^{men} Olyckligtvis hade Atenas barockens & haers efterföljare för-
 gätt den viktigaste lärdom, d. n. man kan inhenta genom studiet
 af grekerna (hellekerna), den nämligen att de äro oefterhärmliga
 utom i en enda punkt: nämligen i ^{sin} ~~deras~~ hjälptändlighet. Vi skall
 nägma en konst uppkomsten, som kan mäta sig med eller
 övertroffa hellekernas, är vägen till det målet icke efterapning,
 utan hjälptändlighet. Emellertid höra vi Tyrklands ypperste Kon-
 stnär till den klassicistiska riktningen med den påföljd, att
 uppkomsten af en tysk nationel konst fördrifves & förvårades. Och
 emär klassicisterna fäste ingen vikt vid färgtekniken, ja
 delvis ^{rent af} hatade färgen, som ett tomt prål, som en lörd påhäng,
 som man kunde påkläda eller afkläda naturen, så föfö
 måleriet i Tyrkland i tekniskt afseende till dilettantism. Men
 poetiskt sköna fantasieriska konstverk ha dock ~~ä~~ blifvit fram-
 bragta ~~äfr~~ under den perioden, ehuru vida mindre inom
 den klassicistiska riktningen än inom en annan, som kort där-
 efter uppkom, nämligen den religiösa och romantiska riktningen,
 för hvilken jag i nästa föreläsning skall redogöra. ^{Den} ~~Från~~ ~~den~~
 har frambragt konstverk, som man icke glömmar, när man
 en gång sett dem. Och tilläggas må ~~äfr~~, att denna senare,
 riktning också oppmerade mot klassicisternas färglöshet och
 sökte uppnå en färgteknik, som ~~for~~ ^{lämpade} sig för ~~deras~~ ^{deras}
 ändamål.

27

13/10. 93.

